

Jalkautuva aikuissosiaalityö
Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Mira Pätsi

Opinnäytetyö

Sosiaaliala
Sosionomi (AMK)

2023

Sosiaalialan koulutus
Sosionomi AMK

Tekijä	Mira Pätsi	Vuosi	2023
Ohjaaja(t)	Merja Hjulberg, Leena Seppälä		
Työn nimi	Jalkautuva aikuissosiaalityö		
Sivumäärä	39		

Opinnäytetyöni aiheena oli jalkautuva aikuissosiaalityö ja tarkoituksena oli selvittää, mitä jalkautuva aikuissosiaalityö on ja miksi sitä olisi hyvä tehdä enemmän. Tavoitteena oli muodostaa mahdollisimman laaja-alainen kokonaiskuva jalkautuvasta aikuissosiaalityöstä.

Tein opinnäytetyöni kuvailevana eli narratiivisena kirjallisuuskatsauksena ja aineiston analysoinnin tein sisällönanalyysin teemoittelua hyödyntäen. Ensin hain tietopohjaa aikuissosiaalityöstä sekä jalkautuvasta ja etsivästä työstä. Materiaalia etsiessäni käytin useampia erilaisia hakusanoja. Ensin valitsin kaksi lähdettä, joissa selkeästi puhuttiin jalkautuvasta aikuissosiaalityöstä ja näiden teosten pohjalta pääsin kiinni teemoihin, joiden ympärille lähdin keräämään lisää materiaalia. Teemoiksi nousivat yhteisötyö, etsivä työ, virtuaalimaailmaan ja kotiin jalkautuminen sekä kriisi- ja katastrofityö.

Jalkautuva aikuissosiaalityö on paljon laajempi ja monipuolisempi työmenetelmä, kuin miten se ehkä ymmärretään. Tulosten perusteella jalkautuva ja etsivä työ voidaan nähdä erillisinä menetelminä, mutta niistä voidaan puhua vähän kuin synonyymeina toisilleen. Johtopäätöksenä voisi todeta, että jalkautuminen voi olla yksinkertaisesti vain toimistosta lähtemistä, mutta se voi olla myös tavoitteellinen ja tietoisesti valittu työmenetelmä, jolla lähdetään tavoittelemaan yksittäisen ihmisen tai isomman yhteisön hyvinvoinnin perustuksia tai niihin murentavasti vaikuttavia tekijöitä.

Jalkautuvan aikuissosiaalityön keinoin voisimme kohdata asiakkaita heidän omissa ympäristöissään. Näin voisimme saada paljon sellaista tietoa ja ymmärrystä, joka toimistossa tavattaessa ei tule näkyville.

Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Mira Pätsi	Year	2023
Supervisor(s)	Merja Hjulberg, Leena Seppälä		
Title	Outreach adult social work		
Number of pages	39		

The topic of my thesis was outreach adult social work, and the purpose was to find out what outreach adult social work is and why it would be good to do more of it. The aim was to form as broad an overall picture as possible of outreach adult social work.

This thesis is a descriptive or narrative literature review, and the material was analyzed using the themes of the content analysis. First, I applied a knowledge base in adult social work as well as outreach social work. When searching for the material, I used several different search terms. First, I chose two sources that clearly talked about outreach adult social work, and based on these works, I was able to get to grips with the themes around which I started collecting more material. The themes were community work, outreach social work, walking into the virtual world and at home as well as crisis and disaster work.

Outreach adult social work is a much broader and more versatile working method than understood. Based on the results, social work that searches for marginalized people and outreach social work can be understood as separate methods, but they can also be referred to as synonymous with each other. In conclusion, it could be said that outreaching can simply be just leaving the office, but it can also be a purposeful and consciously chosen working method that aims to reach the foundations of the well-being of an individual or a larger community or factors that erode them.

With the help of outreach adult social work, we could meet clients in their own environments. This would allow us to gain a lot of information and understanding that is not visible when meeting in the office.

Keywords Adult social work, outreach work, community social work

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 AIKUISSOSIAALITYÖ JA JALKAUTUVA TYÖOTE	6
2.1 Aikuissosiaalityö	6
2.2 Jalkautuva ja etsivä työ.....	7
3 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSKYSYMYKSET JA EETTISYYS.....	10
3.1 Tavoitteet, tarkoitus ja tutkimuskysymykset	10
3.2 Eettiset lähtökohdat	11
3.3 Luotettavuus	12
4 MENETELMÄLLINEN TOTEUTUS.....	14
4.1 Laadullinen tutkimus ja kirjallisuuskatsaus.....	14
4.3 Opinnäytetyöhön valikoitunut aineisto	17
4.4 Aineiston analyysi	19
5 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET	21
5.1 Yhteisötyö ja jalkautuvan työtavan historiaa	21
5.2 Paikkalähtöisen työn merkitys yhteisötyössä.....	22
5.3 Jalkautuva ja etsivä aikuissosiaalityö.....	24
5.4 Jalkautuvan ja etsivän aikuissosiaalityön eri muotoja	26
5.4.1 Virtuaaliseen maailmaan jalkautuminen	26
5.4.2 Jalkautuminen ihmisten kotiin	28
5.4.3 Katastrofi- ja kriisityö	29
5.5 Jalkautuvan aikuissosiaalityön hyödyt ja haitat	30
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	33
7 POHDINTA	36
LÄHTEET.....	38

1 JOHDANTO

Olen saanut tehdä vapaaehtoisena, mutta myös työsuhteessa ollessani jalkautuvaa nuorisotyötä, joka on kiehtonut minua alusta alkaen. Kun nuorisotiloissa kohdataan nuoria, tulevat he tietyllä tavalla aikuisten tiloihin ja heidän on monesti sopeuduttava aikuisten laatimiin sääntöihin. Kadulla, puistoissa, kauppakeskusten käytävillä tai muissa julkisissa tiloissa nuoret ovat monesti ”omalla” maaperällä. Nuorten kohtaaminen heidän reviirillään on mielestäni täysin erilaista kuin heidän kohtaamisensa tiloissa, joissa valta ja vastuu kuuluu työntekijöille. Nuorten reviirille mentäessä on saatava lupa lähestyä ja osattava keskustella tasavertaisesti ja nuorten tilaa kunnioittaen. Millaisia kohtaamisia jalkautuva aikuissosiaalityö mahdollistaisi?

Opinnäytetyöni on kuvaileva eli narratiivinen kirjallisuuskatsaus, joka pyrkii vastaamaan kysymykseen, mitä jalkautuva aikuissosiaalityö on? Haluan myös avata sitä, miksi jalkautuvaa aikuissosiaalityötä olisi hyvä tehdä enemmän. Lähes kaikki työ sosiaalialalla on vuorovaikutusta ja kohtaamisia. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) määrittelee yhdeksi lain tarkoituksista asiakaskeskeisyyden edistämisen sekä asiakkaan oikeuden hyvään kohteluun ja palveluun sosiaalihuollossa (1301/2014 1:1.5 §). Käytännössä ajattelen tämän tarkoittavan asiakaslähtöisyyttä, mutta kuinka me ammattilaiset voimme edistää näiden kohtaamisten syntymistä ja varmistaa, että asiakas tulee tavoitetuksi ja nähdyksi kokonaisuutena, sellaisena kuin hän on omassa ympäristössään ja yhteisössään.

Tiekartta 2030-raportti (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka 2019) nostaa jalkautuvan sosiaalityön yhdeksi matalan kynnyksen lähipalveluksi, jossa toteutuu alueperustainen yhteisöllinen lähestymistapa. Raportti nostaa myös asiakasosallisuuden edistämisen yhdeksi sosiaalityön kehittämiskohteeksi. Raportin mukaan hyvä sosiaalityö vastaa asiakkaiden toiveisiin ja tarpeisiin muun muassa jalkautuvan sosiaalityön keinoin. Jalkautuva ja etsivä sosiaalityö toteuttavat asiakasosallisuuden periaatetta, mutta yhtä lailla sillä ajetaan asiakkaiden etuja ja oikeuksia. (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka 2019.)

2 AIKUISSOSIAALITYÖ JA JALKAUTUVA TYÖOTE

2.1 Aikuissosiaalityö

Aikuissosiaalityöllä pyritään vastaamaan sosiaalisten oikeuksien ja kansalaisuuden toteutumiseen niiden perustasolla. Ihanteellisimmillaan aikuissosiaalityö edustaa julkista vastuuta. (Kokkonen 2021, 42.) Sosiaalityön kivijalkana voidaan pitää yhteiskunnallista tehtävää, jonka perustalle erilaiset tehtävät ja käytäntö, etiikka, tieto sekä osaaminen rakennetaan. Sosiaalialan työ perustuu yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien periaatteisiin. (Kananoja 2017b, 29.) Kunnallisissa sosiaalitoimistoissa aikuisten kanssa tehtävää työtä kutsutaan aikuissosiaalityöksi. Sosiaalihuoltolaki sekä sitä täydentävät, etuuksia koskevat ja asiakaskohtaiset lait ohjaavat aikuissosiaalityötä. (Svenlin, Matthies & Turtiainen 2021, 10.)

Sosiaalityön eettisenä periaatteena on tukea erilaisiin marginaalisiin elämäntilanteisiin joutuneita ihmisiä, jotka kohtaavat vaikeuksia esimerkiksi työttömyyden, köyhyyden, pitempiaikaisten toimeentulo-ongelmien tai velkaantumisen, etnisyyden, asunnottomuuden, syrjäytymisen tai rikoksiin ajautumisen vuoksi. Taustalla voivat olla mielenterveysongelmat, sairastuminen, vammaisuus, yksinäisyys, päihteiden hallitsematon käyttö, perheen särkyminen tai muut vaikeudet perheessä, väkivallan uhriksi joutuminen tai jokin muu pidempään elämän tasapainoa horjuttanut tekijä. Ongelmat saattavat myös ruokkia toisiaan ja kasautua limittäin ja päällekkäin kietoutuvaksi vyyhdiksi. Ongelmien sitkeä pysyvyys, joka näkyy kroonistuneina varjoina elämäkulussa, pitkäaikaisina asiakkuuksina sosiaalityössä tai sukupolvelta toiselle siirtyvinä ongelmakimppuina tuovat oman hankaluutensa työhön. (Pohjola 2018, 87.)

Sosiaaliohjauksessa työntekijä asettuu asiakkaan rinnalle ja työn lähtökohta on työntekijän ja asiakkaan vastavuoroisuus, kohtaaminen, yhteistoiminnallisuus ja läsnäolo. Sosiaalialan työssä asiakkaiden ohjauksellinen työ on määritelty siten, että sosionomin tutkinnon (AMK) suorittaneilla sosiaaliohjaus on asiakkaan lähellä tehtävää työtä, jossa asiakkaan elämäntilanne määrittää ohjauksen

intensiivisyyden. Sosiaalityöntekijän työ on sitten muutostyötä ja kokonaisvastuun kantamista. (Helminen 2015, 29, 31.)

Sosiaalityö on osa sosiaalihuoltoa. Sosiaalihuollon tarkoitus on määritelty selkeästi sosiaalihuoltolain (1301/2014) ensimmäisessä pykälässä. Sen tarkoituksena on sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen, epätasa-arvon vähentäminen ja osallisuuden edistäminen, tarpeenmukaisten, riittävien ja laadukkaiden sosiaalipalveluiden sekä muiden hyvinvointia edistävien palveluiden turvaaminen yhdenvertaisin perustein. Asiakaskeskeisyyttä kuin myös asiakkaan oikeutta hyvään kohteluun ja palveluun on edistettävä ja parannettava yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden kanssa niin, että edellä mainitut tarkoitukset toteutuvat. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 1§.)

Sosiaaliohjauksella tarkoitetaan yhteisöjen, perheiden ja yksilöiden ohjausta, tukea ja neuvontaa palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on perheiden ja yksilöiden osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen vahvistamalla toimintakykyä ja elämänhallintaa. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 3:16 §.) Tuen tarve, johon sosiaaliohjauksella pyritään vastaamaan, korostuu ihmisten elämän siirtymä- ja murrosvaiheissa (Helminen 2015, 25).

2.2 Jalkautuva ja etsivä työ

Jalkautuva sekä etsivä työ on jalkautumista kaduille, julkisiin tai puolijulkisiin paikkoihin sekä diginä toteutettavaa työtä verkossa. Etsivä työ (jalkautuminen) on vakiintunut enemmän nuorisotyön puolelle, jossa se määritellään joustavaksi, liikkuvaksi ja asiakkaan tarpeet huomioivaksi yksilötyöksi sekä matalalla kynnyksellä alueille ja asiakkaiden omiin ympäristöihin jalkautuvaksi kohtaamistyöksi. Kolme päätehtävää on kontaktien luominen, sosiaalisten muutosprosessien käynnistäminen ja sosiaalisen tuen antaminen prosessin jatkumiseksi. Toiminta tapahtuu pääsääntöisesti muualla kuin sosiaalitoimistoissa, kuten ihmisille itselleen merkityksellisissä toimintaympäristöissä. Laajat kontaktiverkostot muihin toimijoihin ovat

tarpeellisia sillä tilanteet ja prosessit, joita työssä kohdataan, ovat usein ennalta arvaamattomia. (THL etsivän sosiaalityön toimintamalli.)

Avun ja tuen tunnistaminen ovat etsivän työn päämääränä. Työn lähtökohtana on erilaisissa vaikeuksissa olevien löytäminen, ongelmien havaitseminen ja kohdennetun tuen tarjoaminen. Kyse on niiden ihmisten tunnistamisesta ja tukemisesta, jotka ovat joutuneet esimerkiksi koulutuksen, työelämän, palveluiden tai sosiaalisten kontaktien ulkopuolelle. Ihmiset, jotka ovat avun tai tuen tarpeessa, mutta eivät itse jostain syystä hakeudu tai löydä tarvitsemiensa palveluiden piiriin ovat heitä, joita etsivässä työssä kohdennetusti etsitään. He voivat olla koulutuksen, työelämän tai erilaisten tukipalveluiden ulkopuolella olevia nuoria, kuten etsivässä nuorisotyössä. (Nivala & Rynänen 2019, 282–283.)

Etsivä työ voi kohdistua myös muihin monin tavoin haavoittuvissa olosuhteissa ja elämäntilanteissa eläviin ihmisiin kuten päihteiden tai huumeiden käyttäjiin, prostituoituihin tai yksin eläviin ikäihmisiin. Ihmisen kohtaaminen avoimesti ja kunnioittavasti on oltava työn lähtökohtana. Itsemääräämisoikeutta, voimavaroja ja valmiuksia sekä siten myös toimijuutta on tuettava. Etsivän työn tekijä on Hegstrupin ym. (2012) mukaan sillan rakentajana ihmisten ja heidän tarvitsemiensa palveluiden välillä, mutta hän on myös Kuikan (2015) mukaan ajamassa kohdattujen ihmisten ja muiden samanlaisissa tilanteissa elävien asioita yhteiskunnassa. (Nivala & Rynänen 2019, 283–284.)

Kohtaamisen tärkeyttä sosionomin tai sosiaalialan työssä ylipäätään ei voi mielestäni korostaa liikaa. Mielestäni yksi tärkeimmistä taidoista on pystyä kohtaamaan jokainen ihminen avoimin mielin ja muistaen, että hän on paljon muutakin kuin niitä asioita, jotka ehkä kaikista järjestelmään merkityistä tiedoista tai asiakaskuntaan yleisesti luoduista ennakkoluuloista nousee mieleen. Me voimme kohdata ihmiset viranomaisina, auttajina ja ohjaajina, mutta mielestäni kaikkein tärkeintä olisi kohdata jokainen lähtökohtaisesti ihmisenä, useista kerroksista koostuvina yksilöinä, täynnä moninaisia yllätyksiä. Meillä on jokaisella kaksi korvaa ja yksi suu, joten ehkä olisi hyvä käyttää niitä myös tässä suhteessa. Parhainta tässä työssä on olleet ne hetket, kun

huomaan, että meidän kohtaamisemme ovat hänelle tärkeitä ja kun hän alkaa itsekin luottamaan siihen, että hänellä, hänen elämällään ja asioillaan on merkitystä.

3 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSKYSYMYKSET JA EETTISYYS

3.1 Tavoitteet, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön aihe on hyvä valita niin, että kirjoittajalla on aihealueelta opintoja sekä mielellään myös kokemusta, mutta ennen kaikkea, että se kiinnostaa kirjoittajaa. Kiinnostava aihe innostaa ja motivoi työn tekijää. (Kananen 2010, 13.) Olen valinnut aiheeni oman kiinnostukseni myötä. Aikuissosiaalityön opintojakso oli todella mielenkiintoinen ja erityisesti havahduin, kun keskusteluun nousi jalkautuva aikuissosiaalityö. Olin tehnyt jalkautuvaa nuorisotyötä, joten sitä kautta jalkautuva työote oli hieman tuttu. Oli kuitenkin mielenkiintoista huomata mitä jalkautuminen, milloinkin tarkoittaa. Työkaverini aikuissosiaalityön kentällä puhuvat jalkautumisesta silloin, kun he lähtevät tapaamaan tiettyä asiakasta esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan yksikköön. Nuorisotyössä jalkautumisella yleensä tarkoitetaan sitä, kun lähdetään kohtaamaan nuoria kaupungille ja nuorille tärkeisiin paikkoihin.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on avata jalkautuvan aikuissosiaalityön käsitettä ja tutkia, että onko käsitteelle selkeää rajausta ja onko eroa jalkautuvan, löytävän, etsivän, lähityön ja yhteisötyön välillä vai voidaanko näistä käsitteistä puhua samaa asiaa tarkoittavina. Tavoitteena on selvittää, miksi jalkautuvaa aikuissosiaalityötä kannattaisi tehdä enemmän ja herättää mielenkiintoa jalkautuvaa aikuissosiaalityötä kohtaan. Jalkautuvassa aikuissosiaalityössä on mahdollisuuksia, joita ei ehkä olla vielä ymmärretty. Monelle asiakkaalle matka sosiaalitoimistoon voi olla liian pitkä tai kynnys astua ovesta sisään liian suuri, joten miksi emme jalkautuisi useammin sinne missä asiakkaat ovat? Tutusta toimistosta lähteminen antaa myös uudenlaisen näkökulman asiakkaan tilanteeseen ja tietynlaisen valta-aseman murentuminen saattaa luoda mahdollisuudet erilaiselle kohtaamiselle, jossa läsnä-ololle tulee enemmän tilaa. Ajattelen myös, että nykyiset hyvinvointialueet tarvitsevat erilaisia ratkaisuja aikuissosiaalityön toteuttamiselle tehokkaasti ja niin, että palvelut saavuttaisivat kaukaisimmatkin nurkat hyvinvointialueella tasavertaisesti. Opinnäytetyöni pyrkii vastaamaan kysymykseen: Mitä

jalkautuva aikuissosiaalityö on? Ja lopussa pohdin vielä, miksi jalkautuvaa aikuissosiaalityötä olisi hyvä tehdä enemmän?

3.2 Eettiset lähtökohdat

Tutkimustyössä on noudatettava tarkkuutta ja huolellisuutta niin tulosten ja tutkimusten arvioinneissa kuin tulosten tallentamisessa ja esittämisessä. Tiedonhankinta-, tutkinta- ja arviointimenetelmien on oltava eettisesti kestäviä ja tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia. Avoimuus ja vastuullisuus on huomioitava tutkimuksia julkaistaessa sekä annettava kunniaa ja arvostusta muiden tutkijoiden töille ja saavutuksille. Suunnittelu, toteutus ja raportointi on hoidettava vaaditulla tavalla ja tutkimuksessa saadut tiedot on tallennettava asianmukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Eettinen ennakoarviointi tulee olla tehtynä niillä aloilla, joilla se vaaditaan. Myös muut tarvittavat tutkimusluvut tulee olla hankittuna. Vastuut, velvollisuudet ja oikeudet sekä muut periaatteet ja asiat tulee olla sovittuna ennen kuin tutkimus aloitetaan. Tutkimukseen osallistuville ja muille asianosaisille ilmoitetaan rahoituslähteet ja muut tutkimuksen kannalta merkitykselliset sidonnaisuudet. Tutkijan on tiedostettava, milloin hän on esteellinen tekemään päätöksiä tai arviointeja tutkimukseen liittyen. Tutkimusorientaatiossa huomioidaan tietosuojaa koskevat kysymykset sekä noudatetaan hyvää talous- ja henkilöstöhallintoa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6–7.)

Edellä mainitut periaatteet koskevat tutkijoita heidän toimiessaan missä tahansa roolissa tutkimusten äärellä. Olivatpa he ohjaajina, asiantuntijatehtävissä tai opettajina, on heidän otettava huomioon nämä periaatteet. Ne koskevat niin painettua materiaalia kuin lausuntoja, arviointeja sekä yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen tilanteita. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 7.)

Hyvää tieteellistä käytäntöä voidaan myös loukata. Kun toiminta on epäeettistä tai epärehellistä se vahingoittaa tieteellistä tutkimusta ja saattaa jopa mitätöidä tutkimuksessa saadut tulokset. Loukkaukset jaetaan kahteen kategoriaan, jotka ovat vilppi tieteellisessä toiminnassa sekä piittaamattomuus hyvästä

tieteellisestä käytännöstä. Piittaamattomuus ja vilppi voi ilmetä niin tutkimustulosten ja johtopäätösten esittämisessä kuin jo suunnittelussa ja tutkimuksen tekemisessä. Pahimmillaan hyvän tieteellisen käytännön loukkaus voi pitää sisällään myös lain vastaisia tekoja. Sepittäminen, havaintojen vääristäminen, plagiointi ja anastaminen ovat vilpillisen toiminnan alakategorioita. Piittaamattomuus ilmenee esimerkiksi niin, että jätetään mainitsematta tutkimukseen osallistuneita muita tutkijoita, laitetaan vajavaiset viittaukset aikaisempiin tutkimuksiin, valittujen menetelmien ja tutkimustulosten huolimaton käyttö, puutteellinen kirjaaminen tuloksista tai huolimattomuus aineiston säilyttämisessä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8–9.)

Opinnäytetyötäkään ei voi lähteä tekemään ymmärtämättä näitä edellä mainittuja tärkeitä periaatteita ja niitä loukkaavia tekoja. Mielestäni nämä periaatteet antavat hyvän ohjenuoran, jota seuraamalla tulee varmemmin tehdyksi kaikki ne vaadittavat ja tarvittavat asiat alusta alkaen. Ne muistuttavat huutomerkkin lailla erityisestä huolellisuudesta, jota opinnäytetyötäkin tehdessä tulee noudattaa. On kyettävä keskustelemaan kriittisesti myös omien ajatusten kanssa. Ja täytyy olla tarkkana, ettei jätä mitään pois vain siitä syystä, että tieto tai tutkimustulos ei miellytä omaa näkökulmaa. Etsiessäni vastauksia kysymykseen, miksi jalkautuvaa aikuissosiaalityötä olisi hyvä tehdä enemmän halusin myös nostaa esille huomioitavia seikkoja jalkautuvaa työtä tehtäessä, enkä kiinnittää huomiota vain jalkautuvaa aikuissosiaalityötä puoltaviin seikkoihin.

3.3 Luotettavuus

Jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa on tärkeää huomioida luotettavuuskysymykset, sillä luotettavuus liittyy prosessin eri vaiheisiin ja aineiston keruun ja analyysin jälkeen luotettavuutta ei voi enää parantaa. Kaikki valinnat ja ratkaisut tutkimuksen eri vaiheissa on perusteltava. On tutustuttava etukäteen erilaisiin menetelmiin, jotta tiedetään erilaisten menetelmien soveltuvuus erilaisiin tutkimusilmiöihin. Tulkinnan tekeminen aineistosta antaa oman haasteensa luotettavuudelle. Aineiston saturaatiosta puhutaan silloin, kun laadullisessa tutkimuksessa otetaan uusia havaintoyksikköjä tutkittavaksi niin

kauan, kuin ne tuovat jotain uutta tutkimukseen. Kylläntymispiste saavutetaan, kun vastaukset alkavat toistaa itseään. Laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta puhuttaessa tulee huomioida myös siirrettävyys. Siirrettävyydestä voidaan puhua, kun tutkimustulokset ovat pitäviä vastaavanlaisissa tapauksissa. Vaikka laadullinen tutkimus on varsin joustava myös näissä luotettavuuskysymyksissä niin silti laadullista opinnäytetyötä tehtäessä on huomioitava oman työn luotettavuus tavalla tai toisella. (Kananen 2010, 68–71.)

Opinnäytetyöni luotettavuuteen vaikuttavat erityisesti kirjallisuuskatsaukseni valittavien aineistojen määrä ja laatu. Minun oli laitettavat selkeät raamit sille, millä perusteella kukin aineisto päätyi katsaukseen ja millä perusteella taas osa aineistosta jäi katsauksen ulkopuolelle. En voinut valita aineistoja vain oman mieltymykseni mukaan ja näin ohjailla opinnäytetyötäni haluttuun lopputulokseen vaan minun oli oltava valmis ottamaan vastaan myös aineistoja, jotka eivät ehkä olisi kirjoittaneet jalkautuvasta aikuissosiaalityöstä positiivisella otteella. Minun oli ymmärrettävä tekstit ja niiden kokonaisuudet enkä voinut mielivaltaisesti nostaa lausetta sieltä ja toista täältä, jotta pääsisin vain haluamaani lopputulokseen. Aineistoa läpi käydessäni huomasin, että negatiivista kulmaa jalkautuvaan työhön ei juurikaan ollut vaan enemmänkin korostettiin sitä, että jalkautuvaa aikuissosiaalityötä olisi hyvä tehdä entistä enemmän. Mutta se negatiivinen puoli, joka sieltä nousi esiin tuli eettisestä näkökulmasta eli se negatiivinen näkökanta olikin sitten erityisen tärkeä ja aiheellinen asian ja työtteen tarkastelulle.

4 MENETELMÄLLINEN TOTEUTUS

4.1 Laadullinen tutkimus ja kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyössäni pyrin selvittämään mitä jalkautuva työote tarkoittaa aikuissosiaalityössä eli pyrin ymmärtämään ilmiötä nimeltään jalkautuva aikuissosiaalityö. Päädyin tekemään opinnäytetyöni laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena, koska halusin saada kyseisestä ilmiöstä syvällisen näkemyksen sekä mahdollisimman hyvän eli kokonaisvaltaisen, ymmärrettävän ja tarkan kuvauksen jalkautuvasta työotteesta aikuissosiaalityössä. Tavoitteena laadullisessa tutkimuksessa on tutkittavan ilmiön ymmärtäminen, kuvaaminen ja tulkinnan antaminen. (Kananen 2014, 17–18.)

Laadullinen tutkimus on yleensä deskriptiivistä eli kuvailevaa. Tutkija on kiinnostunut merkityksistä, prosesseista ja ilmiön ymmärtämisestä kuvien, tekstien ja sanojen avulla. Aineistoa kerätään niin paljon, että tutkija ymmärtää ilmiön ja tutkimusongelma ratkeaa. Laadullisessa tutkimuksessa ilmiötä käsitellään perusteellisesti syvyysuunnassa. Määrällinen tutkimus pyrkii yleistämään ja laadullinen pyrkii ymmärtämään. (Kananen 2014, 19–20, 26.)

Halusin tietää mahdollisimman laajasti, mitä jalkautuva työote aikuissosiaalityössä tarkoittaa ja millaista tietoa siitä on saatavilla, joten käytin tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsausta. Päätin toteuttaa opinnäytetyöni kuvailevana eli narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, koska kirjallisuuskatsauksen avulla pääsin ymmärtämään, millaisin menetelmin ja mistä näkökulmasta valitsemaani aihetta on tutkittu sekä miten paljon aiheesta ylipäätään löytyy tietoa. On olemassa kolme erilaista kirjallisuuskatsauksen päätyyppiä, näitä ovat kuvailevat katsaukset, systemaattiset kirjallisuuskatsaukset sekä määrällinen meta-analyysi ja laadullinen meta-

analyysi. Kuvailevat kirjallisuuskatsaukset kuvaavat tai kertovat aiheeseen liittyvää aikaisempaa tutkimusta, sen syvyyttä, laajuutta ja määrää. (Kunnela 2022.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yleisin kirjallisuuskatsauksen perustyyppi, jossa ei ole niin tiukkoja tarkkoja sääntöjä ja jonka pyrkimys on kuvata ilmiön ominaisuuksia laajasti. Salmisen (2011) mukaan narratiivinen kirjallisuuskatsaus pyrkii kuvailemaan aiheen historiaa ja kehityskulkua tai saamaan ilmiöstä mahdollisimman laaja-alaisen kokonaiskuvan. (Vamk 2021.)

Kirjallisia aineistoja ovat audiovisuaaliset aineistot, visuaaliset tallenteet ja tekstidokumentit eli käytännössä ne aineistot, joissa on jotain informaatiota tai tietoa. Kirjalliseen aineistoon perustuvan tutkimuksen luotettavuus voi joskus tuntua kyseenalaiselta. Siksi onkin tärkeää turvautua useampaan tietolähteeseen ja analysoida eri lähteistä saatavan tiedon yhtäläisyyksiä luotettavuuden parantamiseksi. Tekstiaineiston käsittelyssä voidaan käyttää teemahaastattelun analysointi ja tulkintatekniikkaa. Jotta kokonaisuus ja rakenteet saadaan selville, voidaan laajojen tekstiaineistojen käsittelyssä käyttää apuna tekstin tiivistämistä, jossa teksteistä etsitään tutkimuskysymysten kannalta oleellimmat asiat. (Kananen 2010, 63–64.)

4.2 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyöni prosessi alkoi suunnitelman laatimisen myötä. Pyörittelin jo ennen ensimmäisen lauseen kirjoittamistakin mahdollisia opinnäytetyön aiheita monta kuukautta mielessäni. Ajattelen, että prosessiini kuului viisi vaihetta, joista ensimmäiseen kuului aiheen valinta ja rajaus, aikataulun laatiminen sekä ohjaajien kanssa keskusteleminen. Toinen vaihe piti sisällään informaatiolähteiden etsimisen ja käytettävän aineiston löytämisen sekä muistiinpanojen tekemisen. Kolmanteen vaiheeseen kuului muun muassa aineiston kriittinen tarkastelu, materiaalien arviointi ja karsiminen. Neljännessä vaiheessa analysoin, tulkitsin ja järjestelin aineistoa. Viimeisessä eli viidennessä vaiheessa tarkistin ja muokkasinkin sekä viimeistelin opinnäytetyöni raporttia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 64–65.)

Koska lähdin muodostamaan opinnäytetyötäni laadullisen tutkimusmenetelmän ja kirjallisuuskatsauksen keinoin sain todeta, että vaiheet menivät päällekkäin ja summittaisessa järjestyksessä eikä niinkään tasaisesti vaihe vaiheelta. Kirjallisuutta keräsin valtavat määrät ja välillä tuntui, että aineisto vain lisääntyi, enkä saanut mitään karsittua pois. Lopulta istuin useamman kerran alas ja lähdin käymään läpi jokaisen kotiini kantamani kirjan. Kaksi teosta, joissa puhuttiin mahdollisimman selkeästi jalkautuvasta aikuissosiaalityöstä, antoivat pohjan, jonka päälle lähdin rakentamaan tietoa jalkautuvaan aikuissosiaalityöhön liittyen. Loput teokset antoivat sitten lisää syvyyttä jalkautuvan työn aiheisiin liittyen. Taulukossa 1. on avattuna kriteerit hyväksyttäviin ja hylättäviin aineistoihin.

Taulukko 1. Kriteerit hyväksyttäviin ja hylättäviin aineistoihin

Aineisto hyväksytään	Aineisto hylätään
Aineisto voi olla teos tai artikkeli	Aineisto on mielipidekirjoitus tai uutinen
Aineisto koskee jalkautuvaa aikuissosiaalityötä tai jalkautuvaa/etsivää työtettä tai aikuissosiaalityötä	Aineisto koskee jalkautuvaa/etsivää nuorisotyötä
Aineisto on ilmaiseksi saatavilla	Aineisto on maksullista
Aineisto on julkaistu Suomeksi	Aineisto on julkaistu muulla kuin suomen kielellä
Aineisto on julkaistu 2000-luvulla	Aineisto on julkaistu ennen 2000 lukua

Varsinaisesti hakusanoilla jalkautuva aikuissosiaalityö ei juurikaan löytynyt materiaalia, kuten seuraavan sivun taulukosta 2. voi nähdä. Tein hakuja Lapin Amk:n kirjaston hakukoneella, mutta myös Oulun kaupungin Outi-kirjastojen hakuja hyödyntäen. Käytin myös netin hakukoneita, mutta päädyin lopulta pysymään kahden kirjaston hakukoneella, jotta pystyin varmistumaan tiedon luotettavuudesta.

Taulukko 2. hakusanojen hakutulokset

Hakusana	LUC FINNA	OUTI-KIRJASTOT
Jalkautuva aikuissosiaalityö	1	2
Jalkautuva sosiaalityö	1	1
Etsivä työ	65	125
Aikuissosiaalityö	1285	440
Löytävä työ	17	6
Jalkautuva työ	6	3
Sosiaalityö verkossa	420	48
Verkkoperustainen sosiaalityö	33	1
Yhteisösosiaalityö	2831 (kirjoina 1958)	1263
Yhdyskuntatyö	8774 (kirjoina 2467)	1814

4.3 Opinnäytetyöhön valikoitunut aineisto

Aineisto valikoitui pitkän ja monivaiheisen prosessin jälkeen. Ensin hain opinnäytetöitä, joissa oli käsitelty jalkautuvaa työtä. Näistä etsin heidän käyttämiään lähteitä, joita varasin kirjastosta tai avasin lähteet selaimella. Tein hakuja muun muassa hakusanoilla: jalkautuva aikuissosiaalityö, jalkautuva sosiaalityö, etsivä työ, löytävä työ, jalkautuva työ sekä yhteistyö. Monet teokset etsin käsiini kirjastosta ja toin kotiin, jossa sitten selailemalla ja silmäillen katsoin kirjat läpi yksitellen. Ensin valikoin mukaan vain ne kirjat, joissa selkeästi puhuttiin jalkautumisesta. Näitä teoksia oli kaksi ja niistä toisessa oli avattu erilaisia jalkautuvan työn menetelmiä. Seuraavan sivun

taulukossa 3. on esiteltynä ne kirjat ja artikkelit, jotka lopulta valikoituivat pääteoksiksi kirjallisuuskatsaukseeni.

Taulukko 3. Valitut teokset

Valittu teos	Perustelu
A. Jokinen, S. Raitakari & J. Ranta (toim.) 2022. Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa - Konstruktionistisia jäsennyksiä.	Jalkautuvasta työstä laajasti
K. Juhila 2018. Aika, paikka ja sosiaalityö	Jalkautuvasta työstä laajasti
A. Pohjola, A. Kääriäinen & S. Kuusisto-Niemi 2010. Sosiaalityö, tieto ja teknologia	Sosiaalityö verkossa
P. Näkki & T. Sayed (toim.) 2015. Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla	Yhteisötyöstä, jalkautuvasta työstä
M. Strömberg-Jakka & T. Karttunen (toim.) 2012. Sosiaalityön haasteet -Tukea ammattilaisten arkeen	Jalkautuvatyö, katuperspektiivi, etsivä työ
P. Karjalainen, M. Kivipelto, E. Liukko & H. Muurinen 2021. Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava aikuissosiaalityö -opas ammattilaisille. THL 1/2021. Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava aikuissosiaalityö – opas ammattilaisille (julkari.fi)	Jalkautuvasta/etsivästä työstä
M. Jäppinen, A. Metteri, S. Ranta-Tyrkkö & P-L. Rauhala (toim.) 2016. Kansainvälinen sosiaalityö -käsitteitä, käytäntöjä ja kehityskulkuja	Sosiaalityö katastrofitilanteissa

A. Jokinen & K. Juhila (toim.) 2008. Sosiaalityö aikuisten parissa	Yhteisölähtöinen työ
I. Roivainen & S. Ranta-Tyrkkö 2017. Yhteisöt ja yhteisötyön lähtökohdat	Yhteisölähtöisen työn historiaa/yhteisötyöstä
K. Juhila 2006. Sosiaalityön tekijöinä ja asiakkaina -sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat	Yhteisötyö
S. Raitakari, K. Günther & J-M. Räsänen 2022. Koti, hyvinvointi ja haavoittuvuus. Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus - Trepo (tuni.fi)	Kotiin vietävä työ

Aineistoa oli aluksi paljon, mutta lopulta määrä putosi kahteen varsinaiseen teokseen, josta se taas laajeni useampaan teokseen. Rajaaminen oli ehdottomasti työn vaikein osuus. Mitä enemmän teoksia luki, sitä enemmän tuli uusia teoksia ja etsittäviä lähteitä. Koitin pyrkiä siihen, että olisin aina alkuperäisen tiedon äärellä, mutta tämä osoittautui haastavaksi ja olisi mielestäni kasvattanut valittavien teoksien määrää kohtuuttomasti.

4.4 Aineiston analyysi

Laadullinen sisällön analyysi keskittää huomionsa siihen, mistä teemoista, asioista ja aiheista aineisto kertoo. Sisällönanalyysiä voi käyttää muun muassa kirjoitettujen tekstien sekä kuvaa, ääntä ja tekstiä sisältävien aineistojen analyysiin. Laadullinen sisällönanalyysi pohjautuu tutkijan tekemälle koodaukselle, jossa hän erottaa ja nimeää sisällöllisiä elementtejä, joita hän aineistostaan löytää. Aineisto lähtöisessä koodauksessa tutkija lähtee avoimin mielin hakemaan sellaisia kohtia aineistosta, jotka kertovat tutkittavasta ilmiöstä jotakin tutkijaa kiinnostavaa. Tuomen & Sarajärven (2018) mukaan sisällönanalyysin tavoite on luoda ymmärrettävä ja sanallinen kuvaus ilmiöstä, jota tutkitaan. Koodauksen, joka antaa pohjan sisällönanalyysille on oltava järjestelmällistä. Jokaisista aineistoteksteistä etsitään samoja seikkoja ja aineisto käydään huolella läpi. Yhteisiä sääntöjä sisällönanalyysille ei löydy, koska se ei pohjaa millekään erityiselle teoreettis—metodologiselle ajattelulle, eivätkä erityiset menetelmälliset käsitteetkään ohjaa analyysia. (Vuori 2022.)

Juhila nostaa Eskolan & Suorannan (2008) mukaan tärkeäksi sen, että teemoittelussa aineistosta löydetään tutkimusongelman kannalta relevantit teemat eli aiheet. Tuomi ja Sarajärvi (2018) ovat Juhilan mukaan nostaneet teemoittelun yhdeksi laadullisen tutkimuksen analyysi menetelmistä, jota voidaan pitää myös yhtenä sisällönanalyysin muotona. Teemoittelu nostaa esiin tutkimustehtävän kannalta ratkaisevia asiakokonaisuuksia ja toistuvasti ilmeneviä tyypillisiä piirteitä aineistosta. (Juhila 2022.)

Valitsin siis aineiston analyysiin menetelmäksi teemoittelun. Minulla oli kaksi pääteosta, joista toisessa oli hyvin avattu jalkautuvan aikuissosiaalityön erilaiset menetelmät. Luin ensin näiden teosten jalkautuvaa työtä koskevat luvut ja rakensin tällä tavalla teoriapohjaa. Tämän pohjan päälle lähdin rakentamaan lisää tietoa, hyödyntäen teoksia, jotka valitsin jalkautuvan työotteen erilaisiin menetelmiin syventyen. Teemat, jotka toistuivat jalkautuvaan työhön liittyen ja jotka olivat myös yhdessä teoksessa selkeästi jalkautuvan työn menetelmiksi määritelty, olivat yhteisötyö, etsivä työ, virtuaalimaailmaan jalkautuminen, ihmisten kotiin jalkautuminen ja katastrofi- ja kriisityö. Koska yhteisötyö nousi toistuvasti esiin jalkautuvaa työtä käsiteltäessä otin mukaan teoksia, jotka käsittelivät yhteisö- ja yhdyskuntatyötä. Hain kohdennetusti juuri näihin teemoihin vastauksia. Teoksia oli valtavasti ja valitsin näistä niitä teoksia, jotka nousivat ilmi jalkautuvan aikuissosiaalityön teoriassa. Valitut teokset myös vastasivat selkeimmin tutkimuskysymykseeni.

5 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET

5.1 Yhteisötyö ja jalkautuvan työtavan historiaa

Itselleni tärkein tavoite oli saada mahdollisimman kattava kuva jalkautuvasta aikuissosiaalityöstä, siksi halusin sivuta myös jalkautuvan työotteen historiaa, ja sitä mistä se on juurensa saanut. Sain sen käsityksen, että yhteisötyönä alkanut ihmisten alueille meneminen on antanut pohjan jalkautuvan työotteen syntymiselle ja ajatukselle siitä, että voimme vaikuttaa yksilöön kokonaisvaltaisemmin menemällä hänen alueelleen ja näkemällä hänet omassa ympäristössään toimivana ja osallisena. Yhteisötyö nousi usein esille jalkautuvaa työtä käsittelevissä teksteissä.

Esikuvat suomalaiselle yhteisötyölle (community work) tai yhdyskuntatyölle, joksi sitä myös kutsutaan, löytyvät Englannista ja Yhdysvalloista, joissa 1930-luvun kaupungistumisen ja köyhyyden aiheuttamiin ongelmiin koitettiin tarttua yhteisöllisin keinoin (Siirto & Tuuri 2015, 127). Englannissa käynnistyi 1800-luvulla settlementiliike, jonka parissa työskenteli sosiaalityön pioneeri Jane Addams (1860–1935). Niin settlementiliikkeen kuin Jane Addamsinkin tavoitteena oli yhteiskunnallisiin epäkohtiin vaikuttaminen paikallisyhteisöistä käsin. Elämisen todellisia olosuhteita pääsi parhaiten havainnoimaan muuttamalla köyhälle slummialueelle. (Puurunen 2015, 21, 26.) Jalkautuvan työtavan juuret ovat vahvasti settlementityössä, joka asettuu ihmisten pariin (Juhila 2018, 139).

Yhdyskuntatyön keinoin lähdettiin siis etsimään ratkaisuja uudenlaisiin sosiaalisiin ongelmiin, joita kaupungistuminen, mutta myös maaseutujen autioituminen saivat aikaan (Siirto & Tuuri 2017, 127). Tämä sama tilanne on mielestäni yhä ajankohtainen, kun mietitään kuinka meillä suomessakin maaseudut autioituvat ja kasvukeskukset houkuttelevat vuosi vuodelta enemmän ihmisiä. Kaupungeissa alkaa olemaan ”hyviä” ja ”huonoja” asuinalueita. On hyvä tiedostaa, että yhteisöt voivat samanaikaisesti olla jäseniään kontrolloivia, ahdistavia ja ulkopuolisuutta tuottavia, vaikka näissä

samoissa yhteisöissä ihmiset kokevatkin sosiaalista tukea ja kannattelevaa yhteishenkeä. (Juhila 2018, 145–146.)

1960-luvun lopulla suomen yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun ja tarkasteluun nousi laitoskeskeinen ja yksilöllistävä toimintakulttuuri, joka johti alue- ja yhteisölähtöisten työkäytäntöjen kehittämiseen. Vaikka yhdyskuntatyötä oli kehitetty Suomessa jo 1970-luvulta alkaen järjestökentän toimesta tuli siitä tietoinen osa modernia sosiaalityötä vasta 1980-luvun alussa, kun se sai juridisen perustan sosiaalihuoltolaissa 1982. (Roivainen 2008, 255.) Yhteisön sosiaalisen turvallisuuden ja toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen tuli sosiaalihuoltolain tavoitteeksi (Sosiaalihuoltolaki 710/1982 1 §).

Yhteisösosiaalityö tai aikaisempi yhdyskuntatyö on sosiaalityötä, jossa sosiaalipalvelut viedään tietyille alueelle. Alueen asukkaisiin ja heidän elin- ja asuinympäristöönsä ja yhteistyötahoihin tutustutaan. Kun alueen asukkailla on ”oma” sosiaalitoimisto, madaltaa se kynnystä tulla hakemaan apua. (Roivainen 2008, 256–257.) Yhteisötyö voidaan laittaa aluille jo olemassa oleviin yhteisöihin, mutta yhteisötyön keinoin voidaan myös pyrkiä luomaan sellainen. Yhteisöllisten siteiden rakentaminen, muokkaaminen ja vahvistaminen ovat se mistä yhteisötyössä on kyse. (Juhila 2006, 129.)

5.2 Paikkalähtöisen työn merkitys yhteisötyössä

Jalkautuessaan alueelle sosiaalialan ammattilainen pääsee perehtymään alueen ilmiöihin ja luonteeseen, joka antaa hyvän pohjan alueella tehtävälle yhteisötyölle (Siirto & Tuuri 2017, 133). Paikkalähtöisen yhteisötyön on tunnistettava erilaisten yhteisöllisten ryhmittymien ja yhteisöllisyyden eri puolet, niin negatiiviset kuin positiivisetkin. On tarkasteltava avoimesti yhteisöllisyyden varjopuolia ja rajallisuutta sekä kehitellä ratkaisukeinoja paikallisesti tunnistettuihin sosiaalisiin uhkiin ja ongelmiin yhdessä paikallisten ihmisten kanssa. (Juhila 2018, 145–146.) On huomattu, että aluepohjaisen ja paikkalähtöisen sosiaalityön tilalle on tullut ongelma- tai ikäryhmittäin eriytynyt sosiaalityö (Roivainen 2008, 258). Aikaisemmin on siis lähdetty tekemään

sosiaalityötä alue- ja paikkalähtöisesti, kun nykyään työn tekemistä lähdetään määrittämään enemmän ongelmien tai ikäryhmien mukaan.

Paikkalähtöinen yhteisötyö ymmärretään monesti vaihtoehdoksi niin kutsutulle yksilölähtöiselle työlle, mutta tämä ei ole tarkoituksen mukaista. Yhteisötyössä kohdataan ihmisiä elämis- ja asumisympäristöissään, ja toisinaan on toivottavaa pysähtyä ja keskittyä myös yksittäisten ihmisten tilanteisiin. Yhteisöllisyyden ja paikallisuuden elementit ovat aina mukana yksilölähtöisessä työssä. Yksilö on aina tiukemmin tai löyhemmin osa yhteisöjä. (Juhila 2018, 145–146.)

Sosiaalialan ammattilaisen, joka ryhtyy yhteisötyöhön, on tärkeää jalkautua alueelle ja perehtyä sen ilmiöihin ja luonteeseen avoimin mielin (Siirto & Tuuri 2015, 133). Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että mennään tietyille alueille, joissa on havaittu ongelmia ja riskejä ja tehdään ikään kuin ulkopuolelta käsin ammatillisia interventioita. Paikalliset yhteisöt on siis tunnistettava, niihin on tutustuttava ja niiden ihmiset on otettava sosiaalityöhön kanssatoimijoiksi, joilla on sekä vastuuta että sananvaltaa. (Juhila 2018, 143.) On vaikuttavaa tutustua alueeseen erilaisten ihmisten, elämisen, asumisen, palveluiden ja harrastamisen sekä ympäröivän luonnon antamien edellytysten kautta (Siirto & Tuuri 2015, 133–134).

Jalkautuvaa työtä ei voi tehdä samalla tavalla kaikilla alueilla vaan on otettava huomioon ne seikat, jotka määrittävät alueen ihmisiä ja ilmiöitä. On myös huomioitavaa, että jalkautuva työ ei aina ole yhteisötyötä vaan se voi olla myös yksittäisen ihmisen luo menemistä. Jalkautuminen on kuitenkin merkittävä osa yhteisötyötä, jota on mahdotonta tehdä vain toimistosta käsin. Tehtiinpä alueella yksilö- tai yhteisölähtöistä työtä, mielestäni on huomioitava, että lähdetäänkö ongelmasta vai voimavaroista käsin. Lähdemmekö jalkautumaan avoimin mielin ja kohtaamaan ihmisiä vai lähdemmekö hakemaan varmistusta ennakkoluuloillemme ja kohtaamaan ihmiset alueidensa tuloksena.

5.3 Jalkautuva ja etsivä aikuissosiaalityö

Jalkautuminen tarkoittaa sosiaalitoimistoista tai muista työpisteistä asiakkaiden ja yhteisöjen pariin siirtymistä. Jalkautuminen ihmisten pariin voidaan kuitenkin tehdä erilaisin keinoin. Sosiaalityön otteena etsivä työ ei ole kovin vakiintunut, ja sitä tekevät sosiaalityöntekijöiden lisäksi monet muutkin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset (Juhila 2018, 150). Nuorisotyön kentällä etsivä työ on nuorisolailla (1285/2016, 3:10§) velvoitettua. Männistö (2012) rinnastaa jalkautuvan ja etsivän työn, todeten, että ”*jalkautuvasta työstä käytetään myös termiä etsivä työ*” (Männistö 2012, 125). Juhila (2018) taas laittaa etsivän työn yhdeksi jalkautuvan työn menetelmistä. Eli puhuttaessa jalkautumisesta voidaan puhua myös etsivästä työstä. Jalkautuvan ja etsivän työn tavoitteena on luottamuksen vahvistaminen palveluihin, omaan toimijuuteen, läheisiin sekä yhteiskuntaan kiinnittymiseen (Karjalainen, Kivipelto, Liukko & Muurinen 2021, 19).

Jalkautumisella tarkoitetaan yleensä sosiaalityöntekijän siirtymistä mihin tahansa toimistonsa ulkopuolelle – yhteistyöpalaveriin naapuritoimistoon, koulun oppilashuoltotapaamiseen tai kotikäynnille (Männistö 2012, 125). Aikuissosiaalityössä kohdataan erilaisia ongelmia, kuten psyykkisiä sairauksia, asunnottomuutta, työttömyyttä, talouteen ja elämän hallintaan liittyviä ongelmia sekä päihderiippuvuuksia. Yhteistyötä tehdään asiakkaan ja hänen läheistensä sekä muiden ammattilaisten, kuten kolmannen sektorin palveluntuottajien, terveyden- ja vanhustenhuollon, Kelan asiantuntijoiden sekä lastensuojelun kanssa eli aikuissosiaalityöntekijät eivät työskentele yksin. (Günter 2022, 165.)

Esimerkiksi asunnottomien kohdalla voidaan toteuttaa etsivää työtä jalkautumalla niihin paikkoihin, joissa kodittomia on aikaisemmin tavattu. Etsivä työ on sananmukaisesti kadoksissa tai hukassa olevien hakemiseen viittaavaa toimintaa. Ennakolta ”etsivät” eivät voi tietää, että mistä heidän hakemansa löytyvät ja keitä he edes ovat. On varmaa, että ”etsityt” eivät ainakaan kävele etsijöidensä luokse, esimerkiksi matalan kynnyksen paikkoihin, sosiaalitoimistoon tai edes muihin sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän palveluihin. (Juhila 2018, 146–147.) Ihmiset, jotka eivät muutenkaan pysty hoitamaan asioitaan, harvemmin saapuvat varatulle ajalle sosiaalityöntekijän

luokse (Männistö 2012, 136). Etsimisessä onkin kyse jalkautumisesta sellaisiin ympäristöihin ja paikkoihin, joissa ”etsityt” voidaan suurella todennäköisyydellä tavoittaa, eli paikkoihin, joissa he arkeaan elävät ja liikkuvat (Juhila 2018, 147). Jalkautuvan ja etsivän sosiaalityön areenoita ovat esimerkiksi olemassa olevat kohtaamispaikat, torit, kadut ja ostoskeskukset sekä yhteistyökumppaneiden tilat (Karjalainen ym. 2021, 19).

Olen saanut tehdä jalkautuvaa nuorisotyötä niin vapaaehtoisena kuin palkallisenakin. Jalkauduttaessa lähdetään ”etsimään” tai kohtaamaan nuoria niin ulkona kuin kauppakeskuksissakin. Kaikki kohtaamiset ovat arvokkaita monella tavalla. Nuoret saavat kertoa kuulumisiaan ja näkevät, että he ja heidän asiansa kiinnostavat aikuisia. Monesti nuoret myös osasivat tulla pyytämään apua tai neuvoa, kun näkivät meidän jalkautuvan. Mielestäni olisi tärkeää, että samanlaista jalkautuvaa työtettä lisättäisiin entistä enemmän aikuissosiaalityön puolella. Uskon, että jalkautuminen aikuissosiaalityössä tarkoittaa enemmän toimistosta lähtemistä verkostoihin tai yksittäisen asiakkaan asioissa kuin jalkautumista verkoston kanssa aikuisten asiakkaiden mahdollisiin ajanviettopaikkoihin. Kun mennään kysymään kuulumisia ja tekemään tuttavuutta ja rakentamaan tällä tavalla luottamusta, joku päivä nämä aikuisetkin uskaltaisivat matalammalla kynnyksellä tulla nykäisemään hihasta apua ja/tai tukea tarvitessaan.

Monitoimijuus, suunnitelmallisuus ja yksilökohtaisuus kuvastavat jalkautuvaa aikuissosiaalityötä. Esimerkiksi asiakkaan toimijuuden ja hyvinvoinnin tukeminen voi olla yhteinen tavoite ja tehtävä eri ammattilaisille, jotka sitten yhdessä muodostavat monitoimijaisen jalkautuvan ryhmän. Eri alojen työntekijät pyrkivät ryhmässä muodostamaan tietämystä ja ymmärrystä asiakkaan haasteellisista elämäntilanteista. (Günther 2022, 169,171.) Jalkautuva aikuissosiaalityö voi kuitenkin olla myös etsivää, kuten aikaisemmassa kappaleessa todettiin ja tällöin suunnitelmallisuus voi vesittyä, jos ei esimerkiksi ”löydetä” niitä ihmisiä, joita ”etsittiin”. Monitoimijuus, suunnitelmallisuus ja yksilökohtaisuus nousee mielestäni esiin etenkin, kun jalkaudutaan toimistoista asiakkaan luokse. Esimerkkinä voisin käyttää työllistymistä edistävää monialaista yhteispalvelua, jossa verkostoon saattaa kuulua sosiaalityöntekijä,

vastuu virkailija TE-palveluista ja ohjaaja kuntoutuspalveluista. Jalkautuva verkosto voi tavata asiakkaan esimerkiksi työkokeilupaikalla suunnitellusti.

Vuodesta 2009 alkaen Helsingin kaduille on jalkautunut lähityöntekijöitä, joilla on sosiaalialan koulutus. Jalkautumisen yhteydessä heidän työtehtäviinsä kuuluvat muun muassa erilaisiin kaduilla havaittuihin häiriöihin puuttuminen sosiaalityön keinoin, tiedonvälitys kuntalaisilta viranomaisille ja päinvastoin sekä palveluneuvonta ja kohdattujen ihmisten fyysinen saattaminen palveluiden piiriin. Kaikki kuntalaiset ovat työntekijöiden kiinnostuksen kohteena, mutta käytännössä valtaosan katutyön tekemiseen käytetystä ajasta vievät päihdeongelmista, asunnottomuudesta ja muista vaikeista elämänlaatua murentavista rasitteista kärsivät ihmiset eli he, joille ainoa mahdollinen ja luonnollinen paikka viettää aikaa on katu. (Männistö 2012, 125–126.) Asiakkaat voivat myös toimia oppaina etsivää työtä tekeville ja tuoda ilmi tärkeimpiä kohtaamispaikkoja ja tiloja (Karjalainen ym. 2021, 19).

5.4 Jalkautuvan ja etsivän aikuissosiaalityön eri muotoja

5.4.1 Virtuaaliseen maailmaan jalkautuminen

Uusia päämääriä ammattilaisten osaamiselle asettaa yhteiskuntamme teknistyminen (Juhila 2006, 124). Henkilökohtaiseen tai fyysiseen vuorovaikutukseen sidottu lähiyhteisöjen paikallisuus voi rakentua nykyään myös kuvitteellisesti, symbolisesti ja virtuaalisesti (Korkiamäki 2008, 174). Näin ollen konkreettista paikkalähtöisyyteen perustuvaa jalkautuvaa työtä tehdään nykyään myös virtuaalisessa maailmassa, kuten sosiaalisen median paikoissa, joihin tehdään jalkautuvaa verkkoperustaista sosiaalityötä (Juhila 2018, 140).

Verkkoperustainen työ on joko sosiaalisen median erilaisilla foorumeilla tai sosiaalityön omilla alustoilla, kuten virtuaalisissa toimistoissa, tehtävää työtä. Virtuaalisissa toimistoissa tavataan asiakkaita teknologiavälitteisesti sekä jaetaan tietoa olemassa olevista palveluista ja mahdollistetaan niiden haku sähköisesti. Sosiaalityön omia institutionaalisia toimintakenttiä ovat virtuaaliset toimistot, mutta verkkoperustaista työtä voidaan tehdä myös ”vieraillemalla” sosiaalisen median kentillä. (Juhila 2018, 140, 152.) Ajattelen, että käytännössä

tämä tarkoittaa jalkautuvaa verkkoperustaista sosiaalityötä, vasta siinä vaiheessa, kun lähdemme pois omasta "virtuaalitoimistosta".

Sosiaalialan ammattilainen saattaa olla verkon kautta yhteydessä asiakkaisiinsa monin erilaisin tavoin, mutta verkon kautta toteutuvat kohtaamiset eivät millään voi korvata perinteistä asiakastyötä (Heikkonen & Ylönen 2010, 126). Verkko kulkee tablettien, kannettavien tietokoneiden ja älypuhelimien muodossa mukana, missä ikinä liikummekin. Niissä on alustoja, joilla olemme vuorovaikutuksessa toistemme kanssa. (Juhila 2018, 152–153.) Tunne yhteisöön kuulumisesta edellyttää aina oman omakohtaisuuden suhteuttamista muihin ihmisryhmiin ja ihmisiin, olipa vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa kuvitteellista tai realistista, kohtaamatonta tai kasvokkaista, välilliseen tai välittömään vuorovaikutukseen perustuvaa (Korkiamäki 2008, 174). Sosiaalityössä verkko on ajateltava tilaksi, jossa voidaan tehdä yhteistyötä ja paikkalähtöistä työtä, koska ihmiset elävät ja kohtaavat yhä enemmän netissä ja sen erilaisissa yhteisöissä. (Juhila 2018, 152–153.)

Verkkoperustaisessa työssä on kyse, etsivän työn tavoin, ammatillisesta "etsivästä katseesta" ja sen arvioimisesta onko kyseessä alkava vai välitöntä puuttumista vaativa ongelma tai olisiko jotakin ihmisten verkossa ilmenevää toimintaa syytä koittaa suunnata toisin. Näin ollen työssä on aineksia niin varhaisesta puuttumisesta ja ennalta ehkäisevästä työotteesta kuin suoremista väliintuloista. Ongelmiin puuttuminen ja niiden ennaltaehkäisy on vain yksi osa, verkkoperustaisesta sosiaalityöstä. Työntekijät voivat osallistua verkkotoimintaan kumppaneina ihan kuin paikkalähtöisessä yhteistyössä. Voidaan olla asiakkaiden kanssa yhdessä rakentamassa kokemusasiantuntijuuteen ja vertaisuuteen perustuvia verkkokeskustelufoorumeita tai osallistua yhteiskunnallisiin keskusteluihin sosiaalisessa mediassa esimerkiksi rasismista, köyhyydestä ja eriarvoisuudesta. Näin olemme mukana myös niiden vastaisessa kansalaistoiminnassa. (Juhila 2018, 155–156.)

Sosiaalisen median pelikentille jalkautuva, verkkoperustainen sosiaalityö on ottamassa vasta ensimmäisiä askeleitaan. Kun verkko entisestään kehittyy ja

yleistyy ihmisten arkipäiväisten kohtaamisten areenana lisääntyvät myös mahdollisuudet verkkoperustaisen sosiaalityön tekemiseen. (Juhila 2018, 157.) Verkkoon kehitetyt palvelut ovat osaltaan pelastus tämän päivän haasteisiin. Esimerkiksi mielenterveydenpalveluita on saatavalla netistä ja niistä on suuri apu, vaikka ne eivät kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta voikaan korvata. Mutta kun hätä on suuri ja tarve kohdata ihminen, oli se sitten kasvokkain tai verkossa, on ensisijaista, että palvelut voidaan helpommin ja varmasti halvemmalla toteuttaa verkkoalustoilla. Tämä ei kuitenkaan saa laittaa ihmisiä eriarvoiseen tilaan vaan on otettava huomioon, että kaikilla ei ole pääsyä näihin virtuaalimaailman palveluihin.

5.4.2 Jalkautuminen ihmisten kotiin

Kotikäyntityöllä on ollut merkittävä rooli sosiaalityön historiassa, mutta hyvinvointivaltion kehittyessä alkoi sosiaalityöstä tulla enemmän byrokratia- ja virasto keskeisempää (Raitakari & Juhila 2022, 43). Viimeisten vuosikymmenten aikana lastensuojelussa samoin kuin vammais-, vanhus-, mielenterveys- ja päihdepalveluissa tapahtunut laitospärinteen asteittainen purkaminen on yksi syy kotiin vietävän sosiaalityön vahvistumiselle. Vuosituhannen taitteesta alkaen ryhdyttiin nostamaan esiin asumista itsenäisesti omassa kodissa. Laitoksien tilalle on siis tullut liikkuvat palvelut (Juhila 2018, 157–158) eli jalkautuvat työntekijät.

Asiakkaan koti voi parhaimmillaan tasoittaa asiakkaan ja työntekijän välistä valta-asetelmaa (Raitakari & Juhila 2022, 28). Toisin kuin toimistoissa, jalkautumalla ihmisten kotiympäristöön puheeksi tulevat helpommin myös muut, arkiseen elämiseen kuuluvat positiiviset ja ihmisten toimijuutta yllä pitävät asiat kuin vain ongelmat ja huolet. Asiakkaan tilanne saattaa näyttäytyä erilaisena, kokonaisempana kuin toimistossa tai laitoksessa tavattaessa. Sellaiset pulmat, jotka muuten jäisivät huomaamatta, saattavat tulla esiin kotiympäristössä. (Juhila 2018, 160–161.)

Aina kodit eivät ole onnellisuuden ja rauhan paikkoja. Jos eläminen ja oleminen kotona on pelottavaa ja turvatonta, voi kodin merkitys kadota kokonaan. Koti voi

myös olla turvattomassa paikassa, sodan tai esimerkiksi luonnonkatastrofien keskellä tai siellä voi olla läheisväkivallan uhka. Näissä tilanteissa niin sosiaalityöntekijöiden kuin muidenkin ammattilaisten väliintulo ja apu on monesti välttämätöntä. (Juhila 2018, 164.)

Ihmisten kotiin jalkautuminen voi olla toisilla alueilla haastavampaa kuin toisilla. Kun mietitään esimerkiksi pohjoisen suuria välimatkoja niin asiakkaan kotiin jalkautuminen voi olla harvinaista herkkua verrattuna siihen, että esimerkiksi Oulun alueella asiakkaat voivat asua saman kadun varrella kuin missä virkailijan toimisto sijaitsee. Tärkeää on myös huomioida tilanteet, joissa kotiin jalkaudutaan kriisityön tiimoilta tai tullaan tilanteeseen, jossa koti on tuhoutunut esimerkiksi tulipalossa. Kotiin kietoutuu paljon tunteita, muistoja ja turvaa, jota ei voida jättää huomioimatta kohdatessamme asiakkaitamme heidän kotonaan tai kun he ovat kotinsa menettäneet. Koti voi olla ihmiselle tärkeä, vaikka siellä ei aina olisikaan turvallista esimerkiksi lähisuhdeväkivallan takia.

5.4.3 Katastrofi- ja kriisityö

Erilaisissa kriisi- ja katastrofitilanteissa sosiaalityöntekijät lähtevät liikkeelle, sen sijaan, että näihin tilanteisiin joutuneet ihmiset itse tai muiden avustuksella tulisivat sosiaali- ja terveydenhuollon päivystykseen. Työn tekemisen paikaksi määräytyy silloin se, missä katastrofi- ja kriisitilanteisiin joutuneet ihmiset tarvitsevat tukea ja apua. Väkivaltatilanteet, lastensuojelullista puuttumista vaativat hätätilanteet, rikoksen uhriksi joutumiseen sekä läheisten yllättäviin kuolemantapauksiin liittyvät tilanteet ovat esimerkkejä akuuteista kriisitilanteista, jotka vaativat sosiaalityöntekijän liikkeellelähtöä tuen ja avun tarvitsijoiden luokse. Katastrofien sattuessa sosiaalityö esimerkiksi tekee tulvan tai myrskyn keskellä asuvien haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten luo tarkistuskäyntejä, unohtamatta psykososiaalista tukea. (Juhila 2018, 165–166.) Rapeli (2017) puhuu katastrofisosiaalityöstä, jota tehdään varauduttaessa tai ennaltaehkäistäessä häiriötilanteisiin, jälkihuoltoa ja akuuteissa katastrofitilanteissa tehtävää työtä (Rapeli 2017, 249).

Poliisit, pelastustoimen sekä terveydenhuollon ammattilaiset ovat sosiaalityöntekijöiden vastuullisia yhteistyökumppaneita katastrofi- ja kriisitilanteissa. Rapelin (2017) mukaan katastrofi- ja kriisitilanteisiin valmentautuminen ja varautuminen erilaisten toimintastrategioiden, suunnitelmien ja harjoitusten muodossa on osa eri viranomaisten tekemää katastrofi- ja kriisityötä (Rapeli 2017, 249). Jalkautuminen katastrofi- ja kriisitilanteisiin ei siis tapahdu ilman valmistautumista, mutta silti vastaan saattaa tulla asioita, joita varten ei ole voitu harjoitella ennakolta. (Juhila 2018, 167.)

Rapelin (2017) mukaan katastrofitilanteissa tehtävä sosiaalityö ei kovinkaan paljoa eroa normaaliolojen sosiaalityöstä, tosin asiakastyö sisältää monesti normaalia enemmän suru- ja traumatyötä. Katastrofitilanteissa toiminta on usein kaoottista ja nopeatempoista. (Rapeli 2017, 265.) Isot katastrofit liittyvät enenevässä määrin maailmanlaajuiseen eriarvoistumiseen, epätasa-arvoiseen luonnonvarojen käyttöön ja ympäristökriisien kohdistumiseen maailman köyhimpiin alueisiin sekä näillä alueilla asuviin ihmisiin (Juhila 2018, 166).

Jalkautuminen kuuluu siis selkeästi katastrofi- ja kriisityöhön. Odottamattomiin tilanteisiin lähdetään nopealla aikataululla ja jalkautuminen on selvästi olennainen osa työtä. Työntekijältä vaaditaan varmasti paljon joustavuutta ja sopeutumiskykyä. On siedettävä nopeita tilanteita ja osattava rauhoittua hektisessäkin ympäristössä.

5.5 Jalkautuvan aikuissosiaalityön hyödyt ja haitat

Jalkautuessaan alueille näkevät ja ”löytävät” sosiaalityöntekijät helpommin ihmiset, jotka ovat palveluiden ulkopuolella tai saavat niitä riittämättömästi. Kun jalkaudutaan asiakkaiden koteihin ja työntekijät osaavat kunnioittaa ihmisten hallintaoikeutta omaan tilaansa sekä kotirauhaa, voi tämä mahdollistaa tasavertaisemman kohtaamisen asiakkaan ja työntekijän välillä. (Juhila 2018, 150–151, 163). Jalkautuvan ja etsivän työmuodon vahvuus on siinä, että se tunnistaa ja tekee näkyväksi heikommatkin signaalit, joilla on merkitystä niin huono-osaisuuteen liittyvien ilmiöiden ymmärtämisessä kuin yksilöiden

tukemisessakin. Tiedonkeruu palveluiden toimivuudesta, ihmisten elinoloista ja päätösten seurauksista tarvitsee myös jalkautuvaa ja etsivää työtä. (Karjalainen ym. 2021, 20.) Parhaimmillaan jalkautuvan aikuissosiaalityön keinoin päästään näkemään asiakas toimijana. Asiakas voi olla vapautuneempi omassa ja hänelle turvallisessa ympäristössä.

Vaikka etsivässä työssä painotetaan vapaaehtoisuutta, voi se tuottaa myös jännitteitä vapaaehtoisuuden periaatteen ja ammatillisen puuttumisen välille. Etsivän työn lähtökohtakin eli palveluiden ulkopuolelle jättäytyneiden tai jääneiden tavoittamisesta - jo korostaa sitä, että ulkopuolisuus on ongelma ja yksi ratkaisu siihen on ihmisten vetäminen palvelujen piiriin. Jännitettä vapaaehtoisuuden ja ammatillisen puuttumisen maastossa saattaa tulevaisuudessa aiheutua enemmän, mikäli etsivän työotteen ”etsivät katseet” laajenevat kattamaan nykyistä enemmän kasvatustalouden sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia. Kuten sosiaalityössä yleensäkin niin raja vapaaehtoisuuteen perustuvan tuen ja asiakkaita velvoittavan (huolta pitävän) kontrollin välillä on häilyvä. (Juhila 2018, 151.)

Jalkautuminen vapaaehtoisuuteen perustuviin verkkomaailmisiin ja -yhteisöihin luo oman ristiriitansa, kun niiden sisään aletaan luomaan institutionaalisia, ammattilaisten omia virtuaalisia tiloja. Monet verkkoyhteisöt ja niiden alustat ovat paikkoja, joita ei alun alkaen ole suunniteltu ammattilaisten työn tekemisen paikoiksi, joten niihin osallistuvat ihmiset eivät osaa odottaa ammattilaisten interventioita tai vierailuja niissä. Juhilan (2018) mukaan Jokinen (2011) nostaa tämän ennen kaikkea eettiseksi kysymykseksi, sillä ammattilaisten on tuotava julki ammattiroolinsa ja omat taustansa verkkoyhteisöissä. On siis tärkeää, että ammattilaiset eivät mene tavallisen jäsenen roolissa tarkkailemaan ja tekemään ammattilaisten interventioita ilman, että muut käyttäjät tietävät, mistä on kysymys. Tarvitaan myös eettistä ammatillista pohdintaa siinä, milloin verkossa tehtävä auttaminen, tukeminen ja asioihin puuttuminen on tarpeeksi ja milloin ihmisiä on syytä yrittää ohjata suuremman ammatillisen avun piiriin. (Juhila 2018, 155,156.)

Eettiset kysymykset nousevat huomioitavaksi myös, kun sosiaalityö viedään kotiin. On otettava huomioon, että koti on tila, jota siellä asuvat ihmiset hallitsevat ja heillä on oikeus päättää, keitä vieraita ja ulkopuolisia he sinne päästävät. Asiakkaat eivät aina halua, että palvelut jalkautuvat heidän kotiinsa, vaikka työntekijöiden tuleminen asiakkaiden kotiin olisi helpompi keino saada tarvittavat palvelut. Asiakkaiden kotiin meneminen voi olla työntekijöille myös turvatonta, varsinkin jos asiakkaat pitävät kotikäyntejä perusteettomina tai asennoituvat niihin epäilevästi. (Juhila 2018, 162.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli vastata kysymykseen mitä jalkautuva aikuissosiaalityö on ja miksi jalkautuvaa aikuissosiaalityötä olisi hyvä tehdä enemmän. Tein opinnäytetyöni kuvailevana kirjallisuuskatsauksena ja aineiston analyysiin käytin teemoittelua. Selkeiksi teemoiksi nousivat yhteisötyö, etsivä työ, virtuaalimaailmaan- ja ihmisten kotiin jalkautuva työ sekä katastrofi- ja kriisityö. Tuloksena opinnäytetyöni ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, jalkautuva aikuissosiaalityö on työmenetelmä, jossa työntekijät lähtevät ulos toimistoistaan ja suuntaavat asiakkaiden ympäristöihin. Jalkautuvasta työstä voidaan käyttää myös etsivän työn termiä, mutta tämä johtaa mielestäni harhaan sillä selkeästi etsivää työtä määrittää niiden asiakkaiden etsiminen, joita palvelut eivät ole tavoittaneet tai joihin asiakkaat eivät ole hakeutuneet.

Suomessa jalkautuvan aikuissosiaalityön ympärillä usein esiin nouseva nimi on ainakin Kirsi Juhila, joka on aiheesta kirjoittanut laajasti ja jonka teksteihin viitattiin useissa aihetta käsittelevissä teoksissa. Jalkautuvaa aikuissosiaalityötä voidaan Juhilan (2018) mukaan katsoa tehtävän neljällä eri tavalla jaoteltuna. Etsivä työ on jalkautumista esimerkiksi asuinympäristöihin, joissa kohdataan alueen ihmisiä ja tarvittaessa myös ohjataan, neuvotaan ja autetaan erilaisiin palveluihin hakeutumisessa.

Virtuaaliseen maailmaan jalkautuminen tapahtuu verkkoalustoilla, joko suunnitellusti tai osallistumalla esimerkiksi erilaisiin verkossa tapahtuviin keskustelutilaisuuksiin tai tapahtumiin. Jalkautuvaa työtettä voidaan tehdä myös jalkautumalla ihmisten koteihin, jolloin jalkautuminen yleensä tapahtuu sovitusti. Kotiin jalkautuminen voidaan tehdä myös ilman varoitusta esimerkiksi lastensuojelullisena toimena, jolloin saatetaan mennä tilanteisiin yllättäen. Kriisi- ja katastrofityö on myös yksi jalkautuvan aikuissosiaalityön muodoista. Siinä jalkautuminen kuuluu erottamattomasti työhön sillä ei voida odottaa, että ihmiset osaisivat hakeutua kriisin tai katastrofin keskellä palveluihin, useat eivät edes tiedä, mistä he voisivat apua lähteä hakemaan.

Tulin siihen johtopäätökseen, että jalkautumisella aikuissosiaalityössä voidaan todella tarkoittaa erilaisia asioita. Päätelin kuitenkin, että esimerkiksi kotiin vietävä työ ei voi olla etsivää työtä, koska silloin mennään tiedetyn asiakkaan luokse eli jalkaudutaan asiakkaan kotiin. Virtuaalimaailmaan me voimme jalkautua tietylle alustalle ja olla paikalla niin, että asiakkaat tietävät viranomaisen läsnäolosta ja voivat hakeutua juttelemaan. Virtuaalimaailmaan voidaan jalkautua myös etsivän työn otteella eli eri alustoilla voidaan liikkua ja tarvittaessa voidaan puuttua esimerkiksi keskusteluun tai toimintaan, joka vaatii viranomaisen puuttumista. Jalkautuminen ei aina ole etsivää työtä, mutta etsivä työ on mielestäni aina tavalla tai toisella jalkautuvaa työtä.

Vastauksena toiseen tutkimuskysymykseeni, jalkautuvaa aikuissosiaalityötä olisi hyvä tehdä enemmän siitä syystä, että jalkautumalla ihmisten elin- ja asuinympäristöihin eli heidän arkisiin kuvioihinsa me pääsemme näkemään ihmisen toisenlaisessa valossa. Omassa ympäristössään ihmisestä saattaa tulla esiin puolia, joita emme koskaan näkisi toimistossa. Mielestäni on myös tärkeää rikkoa välillä sitä asetelmaa, jossa tapaamiseen tarkoitettun tilan valta on virkailijalla. Välillä on hyvä mennä asiakkaan tontille ja tavallaan saada se lupa astua hänen revierilleen, turva-alueelle. Jalkautumisessa on myös tärkeää huomioida eettinen puoli ja se, että siinä todella mennään asiakkaiden koteihin tai ympäristöihin, jotka ovat heille tärkeitä ja rakkaita. On tiedostettava, että ne ovat alueita, jotka asiakas tuntee omakseen ja tällöin on kunnioitettava sitä tilaa ja paikkaa, ymmärrettävä, että se on asiakkaalle tärkeä tila. Minkäänlainen arvosteleminen ei ole paikallaan vaan on keskityttävä asiakkaaseen ja hänen asiaansa.

Tuntuu, että jalkautuvan työotteen ajatellaan olevan itsestään selvä menetelmä, vaikka sitä ei kukaan aukaisisi sen laajemmin. Jalkautumisen tärkeydestä puhutaan, mutta siihen ei välttämättä syvennytä sen enempää. Jalkautuvan työn erilaiset menetelmät aukenivat hyvin, mutta harmitti, että suomessa jalkautuvan työotteen käsittely tuntui olevan samojen ihmisten ”käsissä”. Kun sattui löytämään uutta kirjoitettua tietoa, niin yleensä niissä viitattiin jo käsillä oleviin teoksiin ja uusi tieto asiaan liittyen saattoi jäädä laihaksi. Olen myös hämmentynyt yhdyskuntatyön, yhteisötyön, paikkalähtöisen työn ja lähityön

käsitteistä, joita myös käytettiin, mutta usein vaikutti, että loppujen lopuksi puhuttiin yhteisötyöstä. Yhteisötyö oli se sitten työntekijöiden tai palveluiden jalkauttamista alueille ottaa alueen ja ympäristön huomioon erillä tavalla kuin jalkautuva aikuissosiaalityö.

Jalkautuvan työotteen avulla päästään näkemään ihmiset heidän omissa ympäristöissään. Tämä saattaa avata ihmisestä aivan uuden puolen ja esimerkiksi voimavarat tai niitä nakertavat tekijät saattavat tulla selkeämmin ilmi ja ymmärretyksi. Jäin kaipaamaan asiakkaiden kokemuksia jalkautuvaan aikuissosiaalityöhön liittyen ja pohdin jo valmiiksi, että ellei ole jo tehty tutkimusta niin voisin tulevaisuudessa, mikäli jatkan opintoja eteenpäin, tarttua tähän haasteeseen. Haluaisin selvittää, miten asiakkaat kokevat sen, kun viranomaiset tulevat heidän arkeensa ja ympäristöihinsä. Miten koetaan se, että tullaan kotiin entä miltä tuntuu, kun viranomaiset tulevat moikkaamaan kadulla tai kauppakeskuksissa. Koetaanko se tungettelevaksi vai onko se toivottu lähestyminen. Entä millaista apua ihmiset ovat saaneet jalkautuvan työn kautta. Ja huomaavatko asiakkaat eroa työntekijöiden olemuksessa silloin kun he ovat ulkona toimistosta.

7 POHDINTA

Tämä opinnäytetyön tekeminen oli pitkä ja raskas prosessi monessakin mielessä, mutta se oli myös opettavainen ja palkitsevakin loppujen lopuksi. Välillä kaipasinkin todella paljon kaveria. Olisi ollut tarpeellista pohtia parin kanssa, että onko ymmärretty asiat samalla tavalla vai onko toinen saanut erilaisen näkökulman käsiteltäviin asioihin. Turhautumista koin aineiston etsinnässä. Selkeästi jalkautuvasta aikuissosiaalityöstä oli kirjoitettu vähän, mutta hiljalleen sain koottua lisää materiaalia aiheen ympärille. Toisaalta turhautti myös se, että useimmiten uusissakin teksteissä viitattiin jo niihin aineistoihin, jotka olivat jo käytössäni. Paljon oli myös tekstejä, joissa jalkautuminen mainittiin, mutta aiheeseen ei uppouduttu syvällisemmin. Varsinkin vaade jalkautumisen työn lisäämiselle saatettiin nostaa esiin, mutta ei välttämättä perusteltu, että miksi sitä olisi hyvä tehdä enemmän.

Halusin saada lisää tietoa siitä, mitä jalkautuva aikuissosiaalityö on ja miksi sitä olisi hyvä tehdä enemmän. Suurin ahaa-elämys tuli etsivään työhön liittyen. Vaikka etsivä työ rinnastettiin jalkautuvaan työhön, sen voidaan katsoa olevan myös yksi jalkautuvan työn menetelmistä eikä synonyymi jalkautuvalle työlle. Jalkautuva ja etsivä työ kyllä kulkevat käsikkäin, koska kun lähdetään etsimään palveluiden ulkopuolella olevia niin silloin meidän on ihan konkreettisesti noustava jaloillemme ja lähdettävä jalkautumalla etsimään näitä ihmisiä.

Minun oli myös jossakin vaiheessa ymmärrettävä, että jalkautuva aikuissosiaalityö on erilaista kuin jalkautuva nuorisotyö. Se kuva, minkä olin jalkautuvasta nuorisotyöstä luonut ei täysin täsmännyt eikä täsmää vielääkään siihen, mitä jalkautuva aikuissosiaalityö on. Toivon silti, että joku päivä nämä työmuodot ovat suurelta osin samankaltaisia niin, että jalkautuvat aikuissosiaalityöntekijät kohtaavat aikuisia yhtä suurella innolla ja mielenkiinnolla kuin nuorisotyön jalkautujat.

Havahduin opinnäytetyöprosessin aikana myös siihen, kuinka olin jo tutkimuskysymyksessäni asenteellisesti lähtenyt etsimään vain jalkautuvan työn hyötyjä. Etsiessäni vastauksia jalkautuvaan aikuissosiaalityöhön tuli vastaan

myös huomioitavat eettiset näkökulmat aiheeseen. Itsekin mielelläni jalkaudun työssäni mahdollisimman paljon, mutta koskaan aikaisemmin en ole ajatellut muuta kuin hyötyjä. Jalkautuessa on oltava todella tarkka mitä huomioita ja johtopäätöksiä tekee asiakkaan ympäristössä liittyen esimerkiksi asiakkaan tilanteeseen, toimintakykyyn tai muuhun asiakkaan asiaan liittyen. Asiakas, joka on kertonut kovista kivuista ja rajoitteista toimintakykyyn liittyen saattaa omassa ympäristössään vaikuttaa hyvinkin aktiiviselta ja toimintakykyiseltä, mutta on hyvä huomioida, että esimerkiksi kotona asiakas saattaa kyetä hetkellisesti enempään, koska hänellä on myös helpommin mahdollisuus lepoon.

Tämän kirjallisuuskatsauksen jälkeen kynnykseni lähteä jalkautumaan myös nykyisessä työssäni aikuissosiaalityön kentällä on madaltunut. Aina kun on mahdollista, siirryn ennemmin asiakkaalle tutumpaan ympäristöön tai hänen useammin käyttämänsä palvelun tai tukitoimen äärelle. Mielestäni se rikastaa kuvaani asiakkaasta ihmisenä, toimijana ja osallisena, kun näen hänet erilaisissa ympäristöissä ja pääsen ehkä sitä kautta tutustumaan häneen uudella tavalla. Jotain sellaisia kerroksia hänestä ihmisenä saattaa tulla esille, joita ei koskaan tulisi esille toimistossa tavatessamme.

Toivottavasti tulevaisuudessa pääsen jatkamaan tutkimuksiani jalkautuva aikuissosiaalityön äärellä ja toivon myös, että pääsen lukemaan uusia tutkimuksia aiheesta. Mielenkiintoista olisi kuulla asiakkaiden kokemuksia jalkautuvista aikuissosiaalityöntekijöistä, mutta myös se kiinnostaa, että onko jalkautuvalla työotteella vaikutusta esimerkiksi työllisyyden hoitoon ja asiakkaiden työllistymiseen ja millä tavalla. Tämän prosessin jälkeen ja ennen seuraavia tutkimuksia pääsen kuitenkin jatkamaan ammatillista kehittymistäni ja rakentamaan kokemuspohjaa myös jalkautuvaan aikuissosiaalityöhön liittyen. Pidän tarkasti mielessäni, että jalkautuvaa työtä tehdessä otan huomioon sen mahdolliset haittavaikutuksen samalla kun tietoisesti pidän huolen, että kalenterissani on tilaa siirtyä toimistosta asiakkaideni luo.

LÄHTEET

- Günther, K. 2022. Liittoutumisen ja samanmielisyyden tuottaminen monitoimijaisessa jalkautuvassa aikuissosiaalityössä. Teoksessa A. Jokinen, S. Raitakari & J. Ranta (toim.) Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa - Konstruktionistisia jäsennyksiä. Tampere: Vastapaino. 165–198.
- Heikkonen, H. & Ylönen, K. 2010. Verkkopalveluiden hyödyntäminen sosiaalialan työssä. Teoksessa A. Pohjola, A. Kääriäinen & S. Kuusisto-Niemi (toim.) Sosiaalityö, tieto ja teknologia. Jyväskylä: PS-Kustannus. 113–155.
- Helminen, P. 2015. Sosiaaliohjaus. Teoksessa P. Näkki & T. Sayed (toim.) Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Helsinki: Edita. 25–42.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Juhila, K. 2018. Aika, paikka ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina -sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, K. 2022. Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 11.12.2022 [Teemoittelu - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](#)
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä -miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176. Suomen yliopistopaino oy -Juvenes Print.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111. Tampereen yliopistopaino Oy-Juvenes Print.
- Kananoja, A. 2017a. Asiakastyön yleiset lähtökohdat sosiaalialalla. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4., uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma. 173–192.
- Kananoja, A. 2017b. Sosiaalityö ammattina. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4., uudistettu painos. Helsinki: Tietosanoma. 27–32.
- Karjalainen, P. 2017. Aikuissosiaalityö. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4., uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma. 247–259.
- Karjalainen, P., Kivipelto, M., Liukko, E. & Muurinen, H. 2021. Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava aikuissosiaalityö -opas ammattilaisille. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 1/2021. Viitattu 22.10.2023 [Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava aikuissosiaalityö – opas ammattilaisille \(julkari.fi\)](#)

Karjalainen, P., Metteri, A. & Strömberg-Jakka, M. 2019. Tiekartta 2030 - aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Viitattu 5.10.2022 [TIEKARTTA 2030 - Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi)

Kokkonen, T. 2021. Osallisuuspolitiikka aikuissosiaalityön asiakkuuden ja työtapojen määrittäjänä. Teoksessa A-L. Matthies, A-R. Svenlin & K. Turtiainen (toim.) Aikuissosiaalityö -Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Gaudeamus. 42–54.

Korkiamäki, R. 2008. Surffailua arjessa -Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisöllisistä kuulumista jäsentämässä. Teoksessa I. Roivainen, M. Nylund, R. Korkiamäki & S. Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö -Kansalaisen vai asiakkaan asialla? PS-kustannus. 173–192.

Kunnela, A. 2022. Kirjallisuuskatsaukset. Opinnäytetyön ohjaajan käsikirja – Thesis Tutor Handbook. Viitattu 21.11.2022 [8 Kirjallisuuskatsaukset | Opinnäytetyön ohjaajan käsikirja – Thesis Tutor Handbook \(päivitetty syyskuu 2022\) \(jamk.fi\)](https://www.jamk.fi)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812.

Männistö, P. 2012. Kun ei ole tervetullut minnekään -Poiskäännyttämisen ja poissulkemisen ilmiöitä katuperspektiivistä tarkasteltuna. Teoksessa M. Strömberg-Jakka & T. Karttunen (toim.) Sosiaalityön haasteet -Tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus. 125–139.

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka -kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. 3., painos. Tallinna: Gaudeamus

Nuorisolaki 21.12.2016/1285.

Pohjola, A. 2018. Sosiaalityön vastuu heikompaan asemaan joutuneista. Teoksessa M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lunden, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. 4., painos. Helsinki: Gaudeamus. 87–96.

Puurunen, P. 2017. Yhteisöt ja yhteistyön aatehistoriallista taustaa. Teoksessa I. Roivainen & S. Ranta-Tyrkkö (toim.) Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. Eu: United Press. 21–60.

Raitakari, S. & Juhila, K. 2022. Kotikäänne: Hyvinvointipalveluiden ja -työn muutos. Teoksessa S. Raitakari, K. Günther & J-M. Räsänen (toim.) Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus. Tampere: Tampere University Press. 25–58. [Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus - Trepo \(tuni.fi\)](https://www.tuni.fi)

Rapeli, M. 2016. Sosiaalityö ja katastrofitilanteet kasainvälisissä tutkimuksissa - kirjallisuuskatsaus. Teoksessa M. Jäppinen, A. Metteri, S. Ranta-Tyrkkö & P-L. Rauhala (toim.) Kansainvälinen sosiaalityö -käsitteitä, käytäntöjä ja kehityskulkuja. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2. painos. Eu: Unipress. 248–272.

Roivainen, I. 2008. Yhteisölähtöisen otteen paikka aikuissosiaalityössä. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino. 253–289.

Siirto, U. & Tuuri, K. 2015. Yhteisötyön menetelmät sosiaalialalla. Teoksessa P. Näkki & T. Sayed (toim.) Asiakastyön menetelmät sosiaalialalla. Helsinki: EDITA. 127–141.

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1983/710.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

STM. 2019. Tiekartta 2030 -Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Viitattu 3.10.2022 [TIEKARTTA 2030 - Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi/fi/asiakastyo/2030-tiekartta)

Svenlin, A-R., Matthies, A-L. & Turtiainen, K. 2021. Johdanto: Aikuissosiaalityö ja Kaimer-teoria sen tietopohjan jäsentäjänä. Teoksessa A-L. Matthies, A-R. Svenlin & K. Turtiainen (toim.) Aikuissosiaalityö -tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Helsinki: Gaudeamus. 7–24.

Ylinen, S. & Rissanen, S. 2012. Vanhuusköyhyyden kokemus: Sosiaalityön tulkintaa. Teoksessa K. Forssén, I. Roivainen, S. Ylinen & J. Heinonen (toim.) Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? EU: UNIPress. 301–326.

THL. 2020a. Asiakaslähtöisyys. Viitattu 3.10.2022 [Asiakaslähtöisyys - THL](https://www.thl.fi/fi/asiakaslathtoisyys)

THL. 2021b. Sosiaalityö. Viitattu 3.10.2022 [Sosiaalityö - THL](https://www.thl.fi/fi/sosiaalityo)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 29.11.2022 [HTK ohje 2012.pdf \(tenk.fi\)](https://www.tenk.fi/fi/htk-ohje-2012.pdf)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu 29.11.2022 [Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa \(tenk.fi\)](https://www.tenk.fi/fi/ihmiseen-kohdistuvan-tutkimuksen-eettiset-periaatteet-ja-ihmistieteiden-eettinen-ennakoarviointi-suomessa)

Vamk-Vaasan ammattikorkeakoulu 2021. Kirjallisuuskatsaus opinnäytetyön muotona. Viitattu 11.12.2022 [Kirjallisuuskatsaus opinnäytetyön muotona - Energiaa-verkkolehti \(vamk.fi\)](https://www.vamk.fi/fi/energiaa-verkkolehti)

Vuori, J. 2022. Laadullinen sisällön analyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 11.12.2022 [Laadullinen sisällönanalyysi - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](https://www.tuni.fi/fi/laadullinen-sisallonanalyysi-tietoarkisto)

Wahlback, K., Hietala, O., Kuosmanen, L., McDaid, D., Mikkonen, J., Parkkonen, J., Reini, K., Salovuori, S. & Tourunen, J. 2018. Toimivat

mielenterveys- ja päihdepalvelut. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan
julkaisusarja 89/2018. Viitattu 17.9.2023
[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136063/89-2017-
YhdessaMielin_valmis.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136063/89-2017-YhdessaMielin_valmis.pdf?sequence=1&isAllowed=y)